

Łódź, 14.12.2020 r.

Dr hab. Dominik Mierzejewski, prof. UŁ
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych
Uniwersytet Łódzki

Recenzja osiągnięć naukowo badawczych, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Anny Izabelli Król

W odpowiedzi na pismo dr hab. Aldony Sopaty, prof. UAM, Dziekan Wydziału Neofilologii UAM, z dnia 21 września 2020 r.; w związku z powołaniem mnie przez Centralną Komisję ds. Stopni i Tytułów na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr Anny Izabelli Król, mając na uwadze ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789; dalej powoływana jako ustawa), zwłaszcza art. 16 tej ustawy, w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669); rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. poz. 1165) oraz rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. poz. 261), przedstawiam następującą recenzję:

Uwagi wstępne

Pani dr Anna Izabella Król uzyskała tytuł magistra filologii w zakresie sinologii w 2002 r. a następnie w 2005 r. tytuł magistra z zakresu historii sztuki. Oba tytuły otrzymała na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Kolejnym krokiem w karierze naukowej było uzyskanie stopnia doktora w zakresie sztuki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika przedstawiając do oceny pracę *Chiny w latach 1898-1937. Między artystyczną tradycją a sztuką Zachodu*. Po ukończeniu studiów trzeciego stopnia, w 2014 r. rozpoczęła pracę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Katedrze Sinologii, w Instytucie Studiów Klasycznych i Orientalnych.

Omówienia pracy zgłoszonej do oceny

Zgłoszona do oceny jako dzieło główne „Twórczość literacka Su Shiego – nowe idea w ramach przyjętych reguł” zostało opublikowane przez wydawnictwo Scriptum w 2019 roku. We wstępie Autorka zaznacza, iż „zastosowanie „nowych idei w ramach przyjętych reguł” było najważniejsze dla teorii i praktyki literackiej Su Shiego” a przedstawione do oceny opracowanie

koncentruje się „na rozwijaniu przez niego teoretycznych podstaw współistnienia transformacji i ciągłości w kulturze literackiej oraz weryfikacji teorii przez swoją praktykę”. Habilitantka dokonała przeglądu literatury we wstępie, niestety nie znalazły się tu pytania badawcze i hipotezy, które w pracach habilitacyjnych są wymagane. Opis rozdziałów to mniej więcej pół strony maszynopisu. W dalszej części Habilitantka definiuje pojęcie idei 意 – indywidualne myśli i uczucia pisarzy, malarzy i kaligrafów, które podtrzymywały i odnawiały tradycję. Idee w tym sensie, jak powiedział kiedyś Su Shi, „powinny spontanicznie wyrastać z nieodpartej potrzeby wyrażania”. Wiodącym problemem wstępu jest, inaczej niż sugeruje Autorka „Zanim przedstawię zarys mojej perspektywy badawczej i metodologii...” (s. 14), brak przedstawienia metodologii i własnej perspektywy badawczej. Od strony 14 do strony 19 jest tylko przedstawiony opis literatury przedmiotu.

W dalszej części pracy Autorka cytuje Michaela A. Fullera, który zauważył, że Su Shi znalazł intelektualny sposób na „pogodzenie ciężaru tradycji z dążeniem do nowości”, z drugiej strony cytowany jest tu Lin Yutang, wybitny szanghajski intelektualista, który prezentuje zdanie odmienne. Jak pisze Habilitantka, sama unika jakiegokolwiek dyskusji o metodologii Su i zajmuje jedno z tradycyjnych stanowisk: „Nic dziwnego w tym, że utwory Su Shiego można opisać, ale nie można ich przeanalizować z perspektywy literackich zasad i konwencji”. Wydaje się, że sama postać Lin Yutang, autora sławnej „My country and my people” powinna zostać bardziej wyeksponowana. W pracy habilitacyjnej należałoby sięgnąć po bardziej specjalistyczną literaturę przedmiotu. Autorka w gruncie rzeczy bazuje na dwóch, trzech opracowaniach. Autorka stwierdza, że tematyka badań nad dorobkiem Su Shi jest niszowa i nie ma zbyt wielu opracowań. To twierdzenie jest natychmiast weryfikowane przez kwerendę bazy chińskich tekstów naukowych www.cnki.net, w której to bazie znajduje się ponad 2000 doktoratów i prac naukowych związanych z omawianą problematyką, nie mówiąc o ponad 9000 artykułów. Choćby w odniesieniu do omówionych kwestii interpretacji Lin Yutang warto było sięgnąć po czasopisma naukowe np. 中国典籍与文化 czy 青年文学家, choćby tekst 林语堂译苏轼词意境的变译研究. W pierwszej części pracy należy zwrócić uwagę również na stronę techniczną, choćby przypisy np. 28 i 29 nie wskazują numerów stron, co uniemożliwia weryfikację przez recenzentów. Ponadto Habilitantka cytując Konfucjusza nie korzysta z polskich tłumaczeń. Uwagi budzi też forma stylistyczna pracy: większość akapitów rozpoczyna się od: „Su Shi mówił” czy „Wielokrotnie Su Shi śledził” i odnosi się wrażenie że praca jest bardziej relacją niż analizą. Jak zauważa Habilitantka, Su Shi był przeciwnikiem Nowej Polityki Wanga Anshi (王安石變法), a potem działań Sima Guanga. „W literaturze czasami

był „buntownikiem przeciwko konwencji, a kiedy indziej jeszcze obrońcą klasycznego wykształcenia. Udało mu się podsumowywać dziedzictwo literackie i jednocześnie być literackim innowatorem” – niewątpliwie pogłębiona analiza wskazanego fenomenu powinna zostać oparta o szersze omówienie uwarunkowań kulturowych, w tym przede wszystkim synkretyzmu, który jest wszechobecny w chińskiej kulturze. Tym samym nie powinno dziwić, że dorobek Su Shi był konserwatywny i zarazem innowacyjny. Choć i tu należało wskazać kontekstowość innowacyjności w okresie Su Shi i poddać głębszej analizie czy innowacyjność w naszym rozumieniu tego słowa oddawała realia współczesne Su Shi. Habilitantka nakreśliła nieco kontekst twórczości Su Shi dopiero na stronach 76 i 77, kiedy pisze „Po śmierci cesarza Shenzonga 神宗 (pan. 1067–1085) w 1085 roku sytuacja polityczna uległa zmianie, frakcja konserwatywna odzyskała kontrolę i usunęła członków partii reformatorskiej z centralnego rządu”. Jednak kontekst społeczny i polityczny naświetlony jest szerzej dopiero w trzecim rozdziale. Przykładem braku pokazania szerszego kontekstu jest choćby fragment ze strony 60 „Choć istotne było czytanie i analizowanie tekstów, to jednak musiało być uzupełnione bezpośrednim doświadczeniem” – tu brakuje przede wszystkim wskazania dyskusji jakie w tym aspekcie prowadził Xun Zi.

Podobnie jak powyżej, należy zwrócić uwagę na przypisy: przypis 271 wzbudza wątpliwości co do poprawności, Autorka powołuje się na historyka dynastii Qing, podczas gdy cytowane dzieło omawia historię literatury dynastii Song (Liang) i przypis 381, gdzie pojawia się wyjaśnienie „Ogólny katalog kompletnego zbioru w czterech skarbach 四庫全書”, natomiast Habilitantka nie podaje źródła.

Ocena dorobku Habilitantki

Poza dziełem głównym do oceny przedstawiono dwanaście opracowań, głównie tłumaczeń, oraz sześć artykułów. Oprócz opracowania głównego, Habilitantka przedstawiła sześć opracowań, wszystkie wydane w jednym wydawnictwie Scriptum. Faktem jest, że w momencie publikacji w 2019 r. wydawnictwo to było na liście MSWiN, jednak na liście uaktualnionej z września 2020 r. tego wydawnictwa już nie ma. Ponadto wszystkie opracowania przedłożone do oceny zostały wydane między 2018 a 2019 rokiem. Jak wiemy prace nad tłumaczeniami często trwają latami a wybitni tłumacze często pracują w zespołach. Te fakty budzą wątpliwości, które powinny być przedmiotem dyskusji w czasie posiedzenia Komisji Habilitacyjnej.

Opracowanie „Wang Wei poeta uniwersalnego piękna” wydane z 2018 r. to opracowanie poświęcone analizie wierszy Wang Weia, które „prezentują najbardziej podstawowe elementy jego poezji: pejzaż i pustkę”. Po krótkim wstępie następuje wybór wierszy tłumaczonych przez Habilitankę. Trudno jednak odnieść się do jakości tłumaczeń, gdyż w opracowaniu nie przedstawiono tekstów oryginalnych. Kolejne przedstawione opracowanie „Li Bai. Poeta stworzony nie dla tego świata” to zbiór tłumaczeń. Habilitanka, we wstępie, bez podparcia się dotychczasowym dorobkiem w zakresie omawianego tematu m.in. Selected Poems of Li Bai Translated by Xu Yuanchong (Chinese and English Edition) omawia „życie i twórczość” chińskiego poety. Opis jest dość lakoniczny, a po opracowaniach przedkładanych Komisji Habilitacyjnej należało spodziewać się bardziej krytycznej refleksji.

„Antologia ci – poezji pisanej do muzyki” to opracowanie poprzedzone dużo bardziej złożonym wstępem niż omówione powyżej. Wstęp poprzedzający wybór należy uznać za poprawny, choć często zawarte tam informacje są ogólnie znane. W tej publikacji pojawiają się jednak dwie istotne kwestie: po pierwsze recenzentką opracowania jest pracownik naukowy z tytułem doktora, a przyjętą praktyką jest, iż recenzentem/recenzentką są naukowcy z tytułem doktora habilitowanego z innej jednostki niż oceniana praca i druga sugerująca, że Habilitantka przeczytała 30 tys. utworów „Znajdujące się w tej antologii wiersze zostały wybrane z około 30 tys. utworów z okresu panowania dynastii Tang i Song z zamiarem przedstawienia najważniejszych poetów i głównych stylów okresu”. Taką kwerendę robi się obecnie za pomocą specjalnego oprogramowania software np. MAXQDA a przeczytanie 30 tys. utworów jest zadaniem raczej niewykonalnym. Kolejne tłumaczenie to „Tao Yuanming. Poezje”. Do tego tekstu mam podobne uwagi, jak do poprzednich. We wstępie Habilitantka zestawia opinie Liang Qichao z Ye Mengle – podstawowym problemem jest tutaj achronologiczność, Liang to przełom XIX i XX wieku, Ye to pierwsza połowa XII wieku; następnie opinie Lu Xuna a dalej Zhen Dexiu (przełom XII i XIII wieku).

Kolejne opracowanie to „Su Shi – wiersze z zesłania”. Tu przyjęto inną formę niż w opracowaniach omówionych powyżej. Habilitantka wplata tłumaczenie wierszy w tekst omawiający kontekst. Podobnie jednak jak w całości dorobku Autorka nie konfrontuje swoich tez z literaturą anglojęzyczną. Jest to warunek kluczowy do dalszego naukowego postępu. Ostatnie opracowanie „Poezja instybowana na obrazach od dynastii Tang do Ming”. Wstęp i omówienie literatury zostało napisane poprawnie, natomiast w momencie kiedy Autorka sugeruje, iż „opracowanie rzuci międzygatunkowe i międzykulturowe światło na liryczne

zależności między chińską poezją a malarstwem” należało by oczekiwać poszerzonej dyskusji na temat metodologii prowadzonych badań, czego w opracowaniu brak.

Habilitantka przedstawiła również do oceny cykl artykułów dotyczących spójnej tematyki poświęconej analizom malarstwa i poezji. Bamboo Paintings of the Yuan, Ming and Qing dynasties (Roczniki Humanistyczne, zeszyt 9, 2015), Interpretacja Fu o zamieszkaniu na górze 山居賦 Xie Lingyuan (Roczniki Humanistyczne, zeszyt 9, 2016), Pierwsze klasyczne teksty krytyczne dotyczące malarstwa Gu Kaizhi, Zong Binga, Wang Lei’a i Xie he (Roczniki Humanistyczne, zeszyt 9, 2016), Malarstwo w poetyce Du Fu (Roczniki Humanistyczne, zeszyt 9, 2017), Poetyckie inskrypcje na obrazach dynastii Qing (Roczniki Humanistyczne, zeszyt 9, 2017). Poprzedzając konkretną oceną materiału zwraca uwagę fakt, iż dr Anna Izabella Król publikowała teksty między 2015 a 2017 tylko w jednym periodyku „Roczniki Humanistyczne” wydawanego w miejscu pracy Habilitantki czyli Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Z punktu widzenia oceny dorobku jest to niewątpliwie słaby punkt, który uniemożliwił Habilitance konfrontację prowadzonych badań w kręgu krajowym i międzynarodowym.

Pierwszy z artykułów w języku angielskim daje panoramę malarstwa bambusowego, jest tekstem przekrojowym. Mimo swego charakteru deskryptywnego tekst jest ciekawy. Natomiast zwracają uwagę dwie kwestie: brak aparatu naukowego (pięć przypisów!) i wskazane w bibliografii opracowań, których nie wykorzystano. W odniesieniu do metodologii warsztatu pisarskiego artykułów naukowych należy zwrócić uwagę, iż rolą naukowca jest systematyzowanie wiedzy, porządkowanie kategorii i przedkładanie jasnego obrazu badanej materii. W tym tekście należało posłużyć się metodologią studium porównawczego z wyszczególnionymi zmiennymi co przydałoby materiałowi klarowności. Habilitantka również nie korzysta z opracowań anglojęzycznych z międzynarodowych baz tekstów naukowych, takich jak choćby JSTOR. Krótka kwerenda uncownia, że w kategoriach malarstwa bambusowego pokazuje się komunikat „Showing 1-25 of 7575 search results”. Brak przedstawienia przeglądu literatury również należy zaliczyć do słabych stron tekstu.

Drugi z artykułów “Chinese Painting from the May Fourth Movement to the First National Art Exhibition 1919-1929” jest tekstem ciekawym, dającym historyczną panoramę omawianego tematu. Głównym twórcą, jak pisze Pani dr. Anna Izabella Król, był Cai Yuanpei – wybitny chiński intelektualista oraz stowarzyszenia, które promowały sztukę. W odniesieniu do meritum Autorka nie przedstawia analizy opisując li tylko fakty. W tekście brakuje wniosków. W kontekście historycznym podstawowym punktem odniesienia dla tego typu rozważań jest

zasada 中为体西为用 „chińskie zasady jako podstawa, zachodnia myśl wykorzystana praktycznie” co do czasów obenych funkcjonuje w dyskursie chińskim. Dodatkowo forma przypisów wzbudza duże wątpliwości – w bibliografii poja się znak „=” co nie jest przyjętą praktyką.

Trzeci z ocenianych tekstów to „Interpretacja Fu o zamieszkaniu na górze 山居賦 Xie Lingyuan”. Pierwszym z aspektów, który rzuca się w oczy jest brak przedstawienia dyskusji w literaturze światowej, w tym odniesienia do opracowania Friedricha A. Bischoffa *Interpreting the fu: a study in Chinese literary rhetoric*, Münchener Ostasiatische Studien, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, wydane w 1976 r. Na stronie ósmej Autorka przyznaje: „Li 裡 ma zatem konotacje na poziomie mikro-i makrokosmicznym. Znane jest to jako najwyższe li 至理”. Tu pojawia się dość istotna kwestia. Mianowicie pierwszy znak 裡 jest znakiem tradycyjnym, w systemie znaków uproszczonych 里 oznacza „w środku”, może być kojarzone z miejscem rodzinnym (里面/内部, 与“外”相对, 并引申为一定范围以内), jest też to jednoska miary ok. 500 m. Natomiast 理 to zasada, porozumienie. Zgodnie ze „Słownikiem współczesnego języka chińskiego”: 物质组织的条纹; 纹理/事物的规律, 是非得失的标准¹. Te dwa znaki mają odmienne znaczenie. W prezentowanym tekście należy poszerzyć interpretacje „zhi li” choćby o oceny i rozważania Zhang Bilina, intelektualisty końca dynastii Qing. Podobnie jak pozostałe teksty, opublikowany artykuł napisany został na podstawie ośmiu pozycji przedstawionych w bibliografii. Od tego typu tekstów wymaga się solidnego przedstawienia literatury.

Czwarty z tekstów to „Pierwsze klasyczne teksty krytyczne dotyczące malarstwa Gu Kaizhi, Zong Binga, Wang Lei’a i Xie he”. Przynajmniej Autorka nie definiuje pojęcia „pierwszych tekstów klasycznych”, następnie po kolei opisuje podejście Gu Kaizhi, Zong Binga, Wang Lei’a i Xie he. Tytuł sugeruje jednak coś innego, czytelnik oczekuje, że przedmiotem analizy będzie krytyczna refleksja na temat malarstwa wspomnianych, nie zaś ich opracowania. Pomijając fakt, że brakuje analizy w zakończeniu tekstu a porównanie nie jest oparte o klasyczne studium porównawcze. W przypisie piątym Autorka stwierdza „Trzej ostatni władcy dynastii Xia, Shang i Zhou, którzy zostali zdjęci z tronu” na poziomie habilitacji taki przypis jest nieakceptowalny. Brakuje wyjaśnienia jaki był kontekst, o kogo chodzi, jest to zbyt duże uogólnienie.

¹ Por. Xiandai Hanyu cidian (Słownik współczesnego języka chińskiego), Beijing 2002, s. 773-774.

Kolejny z artykułów „Malarstwo w poetyce Du Fu”. Niewątpliwie jest to jeden z lepszych tekstów Habilitantki, choć napisany na podstawie ograniczonej literatury. Przedstawiono omówienie literatury przedmiotu co daje poczucie, że Habilitantka w dobry sposób opanowała warsztat pisania tekstów naukowych. Tekst jest poprawny metodologicznie. Niemniej jednak swoich poglądów nie konfrontuje z innymi badaczami i badaczkami. W tekście nie odważono się do prac, choćby Paula Rouzera (2011), Daniela Hsieha (1994) czy Charlesa Hartmana (2004)²., We wspomianej bazie tekstów naukowych JSTOR, po wpisaniu hasła „Du Fu” otrzymujemy komunikat „Showing 1-25 of 119 349 search results”.

Ostatni z artykułów „Poetyckie inskrypcje na obrazach dynastii Qing” przedstawia fenomen inskrypcji poetyckich i jak zauważa Autorka „Inskrypcje stały się bardzo popularne w dynastii Qing (1644–1912), kiedy grupa uczonych powiększyła się, a ich malarstwo stało się coraz bardziej liryczne, wielogatunkowe i międzygatunkowe, dalej wzbogacając stylistyczne i tematyczne zróżnicowanie inskrypcji”. Ważnym elementem jest omówienie zintegrowania malarstwa, poezji, kaligrafii i rzeźbienia pieczęci. Z punktu widzenia roli artystów w chińskim malarstwie warto przywołać spostrzeżenia Habilitantki, która twierdzi, że był to ich znak rozpoznawczy własnej sztuki, promując malarstwo z inskrybowanymi wierszami oraz malarstwo przedstawiające idee. Całość zaś poezji i malarstwa łączyła się w jedną całość.

Aktywność konferencyjna, dydaktyczna, popularyzatorska i współpraca międzynarodowa

Habilitantka wskazała wyjazdy stypendialne, kwerendy biblioteczne do the National Central Library w Tajpej we wrześniu 2015 r., choć nie precyzuje jednak, która z instytucji finansowała stypendium. Kolejnym jest wyjazd na Kyoto University w ramach stypendium japońskiego ministerstwa (MEXT), które miało miejsce we wrześniu 2016 r. Udział w zaledwie dwóch konferencjach (jedna krajowa, w miejscu zatrudnienia habilitantki) i druga na Tokyo University (sierpień 2014 r.) stanowią o bardzo słabej aktywności międzynarodowej kandydatki. W życiorysie naukowym brakuje udziału w projektach badawczych krajowych i międzynarodowych. Niewątpliwie udział w tychże wpłynąłby na zdecydowanie lepszy poziom prowadzonych badań. Nie jest tu wytłumaczeniem wąska specjalizacja Habilitantki, gdyż organizacje takie jak np. European Association for Chinese Studies, organizujące konferencje

² P. Rouzer, Du Fu and the Failure of Lyric, “Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews” 2011, Vol. 33, s. 27-53, D. Hsieh, Du Fu's "Gazing at the Mountain," “Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews” 1994, Vol. 16, s. 1-18 oraz Ch. Hartman, The Tang Poet Du Fu and the Song Dynasty Literati “Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews” 2008, Vol. 30, s. 43-74.

poświęcone szeroko rozumianej problematyce chińskiej, byłyby dobrą platformą do prezentacji i konfrontacji wyników badań Habilitantki.

W oddzielnym pliku Habilitantka przedstawia zestawienie swojego dorobku. Dr Anna Izabella Król nie publikowała w czasopiśmie i wydawnictwach z wykazu Web of Science czy ERiH. W odniesieniu do działalności dydaktycznej podano problematykę prowadzonych zajęć oraz liczbę wypromowanych magistrantów. Tu nie widzę zastrzeżeń.

W ocenie dorobku Habilitantki nie mogę przedłożyć do oceny współpracy z instytucjami krajowymi i zagranicznymi czy działalności popularyzatorskiej. W Autoreferacie Habilitantka nie odniosła do koniecznych do oceny, wskazanych przez rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. poz. 261) konkretnych punktów: b) współpracy z instytucjami lub organizacjami będącymi zgodnie z postanowieniami ich statutów towarzystwami naukowymi albo działającymi w zakresie sztuki w kraju lub za granicą, d) działalności popularyzującej naukę lub sztukę.

Reasumując, należy wskazać główne elementy negatywnie wpływające na ocenę przedstawionego dorobku: 1. deskryptywny charakter opracowań, często w oparciu o chronologiczną narrację, bez próby weryfikowania stawianych hipotez badawczych i pytań badawczych; 2. publikowanie w „obiegu zamkniętym” tzn. w jednym wydawnictwie Scriptum oraz wydawnictwach w miejscu zatrudnienia; 3. brak wykorzystania większej ilości materiałów, choćby z bazy cnki.net, co w zdecydowany sposób przyczyniłoby się do lepszego zrozumienia obecnego dyskursu w temacie opracowania; 4. brak konfrontacji badań, zarówno w obiegu krajowym, jak i międzynarodowym; 5. brak możliwości oceny działalności popularyzatorskiej oraz udziału w projektach badawczych - nie zostało to udokumentowane w autoreferacie. W związku z powyższymi uwagami, które negatywnie podsumowują ocenę dorobku Habilitantki, wnoszę o wstrzymanie dalszych procedur w postępowaniu habilitacyjnym, gdyż dr Anna Izabella Król nie spełnia przewidzianych prawem warunków uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

